

Irgalmasrendi gyógySZERzet

Szerzők: BALASKÓ(Karetka) Anett-Jolán, JURCA Tünde·VICAS Laura-Gratiela

Nagyvárad Eötvös Loránd Tudományegyetem Orvosi és Gyógyszerészeti Kar

BEVEZETŐ

A Betegápoló Irgalmasrend 1769-ben nyílt patikája Misericordianorum néven vált ismertté, majd Gránátalma néven a közelmúltig működött Nagyváradon. A rend váradai működése alatt, a gyógytárnak 36 főgyógyszerésze és 28 segédgyógyszerésze volt. A város harmadik legrégebbi patikája igen gazdag gyógyító múlttal rendelkezik, amelyhez elengedhetetlenek voltak a kornak megfelelő terápiás hatással bíró kémiai anyagok.

A tanulmány célja az Irgalmasrend nagyváradai működésének bemutatása és az általuk gyógyászati célokra használt kémiai anyagok ismertetése.



ANYAG ÉS MÓDSZERTAN

A tanulmány ezen részén a gyógyászati célokra használt anyagok bemutatásához a nagyváradai Irgalmasrendi patika tároló edényeit vesszük alapul.

EREDMÉNYEK

A tároló edények vizsgálata után a következő anyagokat véltük felfedezni:

- **CUPRUM SULFURICUM**
RÉZ-SZULFÁT. Hánytatóként használták 1%-os oldatban és a foszformérgezés antidótumaként. Toxikus egyes mikroorganizmusokra (protozoon, gomba), ezért külsőleges készítményekben használják, mint antiszeptikumot.
- **NATRIUM BROMATUM**
NÁTRIUM-BROMID. 5-10 g-os adagokban mély álmat idéz elő. Köhögésre és delíriumnál is alkalmazzák.
- **KALIUM IODATUM**
KÁLIUM-JODID. Másodlagos bujakórnál (szifilisz), másodlagos fekélyeknél, higany- és ólommérgezésnél is használták.
- **AQUA CALCIS**
Meszes víz, a méz oltása során képződő híg meszes oldat. Bőrfertőzésekre alkalmazták fertőtlenítőszerként, jellemzően kenőcsben elosztatva.



- **AQUA CARBOLATA**

Karbolos (fenolos) víz. Különböző erősségű (1%, 2%, 5%) karbolsav, azaz fenol vizes oldata. Hivatalos gyógyszer volt a Ph. Hg. II.-ben, illetve III.-ban. Az orvosok régen műtét közben karbolos vizet tartalmazó spray-t is alkalmaztak, hogy meggátolják a baktériumok levegőben való terjedését, de számos kellemetlenséggel járt. A helyiségben lévő embereknél légúti hurut és bőrartalmak lépek fel, így végül ezt az eljárást elhagyták. Fertőtlenítő hatása miatt a karbolos vizet kézmosásra (például műtét előtt) és sebfertőtlenítésre is használták.



- **AMONNIUM CHLORATUM DEPURATUM**

Tisztított ammónium-klorid, szalmiáksó. Köptető hatású vegyület. nagy mennyiségben fogyasztva vizelethajtó hatást vált ki és a vizelet pH-ját savas irányba tolja el, így bizonyos anyagokkal előforduló mérgezés esetén fokozza a mérgező komponens kiürülését.



- **ZINCUM VALERIANICUM**

A Valeriana officinalis (orvosi macskagyökér) szárított gyökeréből nyert valeriánsav és cink-só reakciójával nyert vegyület. Nőgyógyászati és ízületi panaszok, epilepszia kezelésére használták. Már nem része a terápiának.



- **ACIDUM PYROLIGNOSUM**

Más néven Acetum pyrolignosum, a Ph. Hg. I., II., III., IV.-ben, mint Acetum pyrolignosum rectificatum szerepel, a Ph. Hg. I-ben Acidum pyroxylicum-ként és Acidum Ligni empyreumaticum-ként is megjelenik a fenti elnevezéseken kívül. Magyarul tisztított kozmász faecet, kozmász fasav. A nyers faecet párladék, sárgás vagy barnás színű, füstszagú és egyben ecetszagú, savanyú folyadék. Antiszeptikumként alkalmazták vízzel keverve - nem túl nagy eredménnyel-, üszkös sebek, rüh és fekélyek kezelésére. A nyers faecet hatásosabb antiszeptikumnak bizonyult.



KÖVETKEZTETÉS

Annak ellenére, hogy a 18. század végén leginkább a gyógynövény-alkalmazáson alapult a hivatalos gyógyítás, arra a következtetésre juthatunk, hogy a szerves kémia is igen fontos szerepe volt a gyógyászatban. Segédanyagként de sok esetben hatóanyagként is használták ezeket a szereket.

IRODALOM

- Emödi András: *Adatok Nagyvárad 18–19. századi patika- és kórháztörténetéhez.* Nagyvárad, 2010. Varadinum Script. 38 p.
- Pop Alexandru, *O veche farmacie orădeană Rodia*, Editura Nigredo, Arad, 2005
- Kapronczay K., Bodorné Sipos Á., - *Fejezetek a magyar gyógyszerészet történetéből*, Magyar Tudománytörténeli És Egészségtudományi Intézet, Budapest 2016